

TRACTATUS TERTIUS.

64

15. Nec valet si dicas, opinionem minus probabilem, esse omnino tutam & securam, cum tunc incedat qui probabiliter incedit, ut novi Casuistae passim docent, hoc enim falsum esse, mox ostendimus; & licet non esset falsum, est tamen va de incertum ac dubium, cum de hoc sit quartus ac controversia inter Theologos, alijs affirmantibus, alijs negantibus; unde viri prudentis ac sapientis non est, huic baculo ar indineo inniri, & principio tam debili ac nutranti, suam salutem committere. Agitur enim de summa rei, cum de salute aeterna tractatur, ut ait Bellarminus infra referens. Vel ut loquitur Eucherius epist. p. r. etica ad Valerianum: Non potest ulla compendijs causa consistere, si constet anima intervenire dispensandum, & ubi salutis damnatio est, ibi utique jam lucrum nullum est.

16. Gallici Annales referunt, Henricum IV. recentis & inclita memoria Gallorum Regem, cum ex colloquio quod eo postulante habitum est inter Doctores Catholicos, & haereticos pravitatis ministros, audiisset ab eis qui tunc aderant haereticis ministris, eos qui Catholicam fidem sequerentur, dummodo pie & recte viverent, in via aeterna salutis ambulare; Catholicis Doctribus ex adverso alseverantibus, eos qui Calvinistarum doctrinam sectarentur, non posse ad aeternam felicitatem pertinere: Regem, inquam, sapientissime dixisse, id prudenti consilio convenire, ut Catholicam & Romanam potius fidem amplectetur, quam Calviniana secta adhucere perseveraret; quippe ex partis utriusque consensu, se posse Romanae Ecclesiae fidem profiendo, futura beatitudinis compotem fieri; at secundum Catholicorum doctrinam, si Calvinianam haerescim non abjuraret, aeterna damnationis peccatum devitate non posse: viri porrò prudentis esse, in salutis negotio partem tuitiorem sequi.

17. Hoc sapientissimi & gloriofissimi Regis consilium non sequuntur, qui deserter probabiliori & tuiore sententiā, quam omnes Theologi certam & immunem à periculo confitentur, posse nos minus probabilem amplecti docent; cum plures graveisque Doctores, eam securitate carere existimant, licet probabili aliquotum iudicio, sit medium quo salutem consequamur. Unde Cardinalis Bellarminus, non minus pietate quam eruditione insignis, in opusculo ad Episcopum Theanensem, nepotem suum, hæc aurea verba scribit: Si quis velit in toto salutem suam collocare, is omnino debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid multi hoc tempore dicant aur faciant; & si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omnino tuiorem partem sequi, & nullaratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali proposita, ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de summa rei, cum de salute aeterna tractatur, & facillimum est conscientiam erroram exempli aiorum induere, & eo modo, conscientia non remordente ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur. Quapropter Mutius Vitellecus, Generalis Societatis J. su sapientissimus, in epistola scripta anno 1617. die 4. Januarij ad Superiores ejusdem Societatis, inter septem quæ impense illis commendant, studi quarto loco reponit, Propositi omni studio persicant, ut qui docent, scribunt, minime hac regulâ & normâ in delectu senteniarum utantur: Tueri quis potest. Probabilis est. Autore non caret. Verum ad eas sententias accedant, quæ tuiiores, quæ graviorum majorisque nominis Doctorum suffragys sunt frequentata, quæ bonis

moribus conducunt magis, que denique pietatem aere. & prodeesse queant, non vafare, non perdere. Ita referunt Clemens Scotus de potestate Pontificis in Societatem Jesu folio 365. & Martines de Prado Tomo 1. Theologiae moralis cap. 15. pagina 634.

18. Potest insuper probari Minor principalis (que asserit non prudenter operari illum qui eligit sententiam minus probabilem, faventem libertati vel concupiscentia, in concurso alterius quæ stat pro veritate & præcepto) hoc discursu, quo precipuum Adversariorum fundamentum convellitur. Prudentia, cum sit virtus intellectuæ practica, requirit certitudinem faltem morale in suo objecto: At qui sequitur opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concurso probabilioris, quæ stat pro præcepto, non habet certitudinem morale de honestate & bonitate morali sua operationis: Ergo prudenter non agit. Major patet. Minor etiam videtur manifesta. Quis enim affirmare audeat se habere moralem certitudinem de honestate & bonitate morali illius operationis, quæ magis mala quam bona sibi apparet, & de qua hoc iudicium seu dictamen habet: probabilius & verosimilius est, hanc actionem esse malam & illicitam; sed qui operatur ex opinione minus probabili quæ stat contra præceptum, non potest non habere tale iudicium seu dictamen in intellectu; cum opinio probabilior, favens præcepto, dicit & siadat probabilius esse & verosimilius, actionem illam esse malam & illicitam: Ergo qui sequitur opinionem minus probabilem, faventem libertati, in concurso probabilioris, quæ stat pro præcepto, non habet certitudinem morale de honestate & bonitate morali sua operationis.

19. Respondent Adversarij, quod licet ille qui operatur ex opinione minus probabili, quæ favet libertati, in concurso probabilioris, quæ stat pro præcepto, habeat hoc iudicium speculativum probabilius & verosimilius est, hanc actionem esse malam & illicitam, habet tamen simul aliud iudicium practicum & reflexum, certificans conscientiam de rectitudine & bonitate morali sua operationis, nempe istud: Qui probabiliter agit, prudenter & securè agit.

20. Hæc responso & doctrina est præcipuum ac ferè unicum Adversariorum fundamentum, unde ad illam tanquam ad tutissimum azylum semper configunt, cum vi argumentorum premuntur, eoque dogmate: Qui probabiliter agit, prudenter agit, veluti fortissimo clypeo, omnia quæ in ipsis vibrant tela, putant se posse repellere. Sed difficile non est eos ab illa arte depellere, & murum hunc arietare, atque clypeum illum stramineum penitus infringere.

21. In primis enim, esto quod ille qui agit probabiliter, prudenter agat, quando illi non occurrit alia opinio probabilior; imprudenter tamen agit, dum in concurso sententie probabilioris, eligit minus probabilem, ut supra ostensum est, magis enim accedit ad id quod est falsum, in rebus ad salutem pertinentibus, ut ait Joannes Andreas supra relatus.

Secundo, si assensus prudens & probabilis sint synonimi: Ergo prudenter agit Medicus probabilia remedia adhibens, turis & efficacioribus prætermis. Ergo excusatibus Judex, qui reum nec convictum nec confessum, ex probabilibus suspectum, sed ex probabilioribus innocenter, poena capitum multo levior. Quod ut erroneum

nunavat Innocentius XI. Ergo licet iustum illas omnes motum corruptelas ei redigere, quas probabiles esse, ac bonis actis fultas, nonnulli recentiores Casuistæ recitent. Certè quis non videat prædictum irobabilistarum, qui probabiliter agit, præsecurè agit, ad omnia flagitorum genera munere ac munire, & omnem religionis & eis eversionem ex eo sequi, omniaque ferè iusta, cum juxta recentiores Casuistæ, ferè sint probabiles, ut diserte declaratur Fagnanus in cap. Ne innitaris, ubi hæc dicit: Nullum est dubium quin omnis regula moralis exercti ex libertate opinandi, non modo in præceptis humanis, sed etiam in divinis & natura, dum de ipsis interdum non occurunt rationes onstruтив. Vnde his temporibus ea res perducta ut nullus ferè sit articulus in moralibus, in quo sit varietas vel contrarietas opinionum, adeo ut solo opere non ita pridem impresso resolutionum moralium Antonini Diana, numerentur in unum llecte questiones supra ter mille, cum opinionibus Auctoriis pro trajecta parte plerunque affirmantibus, aut ambas esse probabiles, aut unam probabilem, & alteram probabilem, in quibus ferè omnibus agitur de peccato mortali. Quare hac doctrina probabilitatum videtur veluti quandam libertatem conscientie, ac proinde magnopere indigere dexterâ Dei, & Beatisimi Romani Pontificis prævisione, ne venenum jam plus nimio dilatatum, ulterioris serpat... Quapropter non immerit Antonius Merenda in suo Tractatu de hac materia, noscissime impresso, in prefatione p. 7. rotundis verbis affirmat, usum probabilitatum esse comunitum Diaboli, ad enervandam vim præceptorum. Similia habet Crispinus à Borgia in selectis moralibus qu. 9. ubi sic ait: In rebus moralibus vix datur casus in quo non sint duas opiniones contradictoriae & probabiles, & hoc punctum ita ad punctum reduxit Caramuel, ut vix sit aliud præceptum Ecclesiasticum quod cludi non possit, si eius doctrina quam probabilem putat adhucramus. Nam duas opiniones contradictiones sequi quemlibet posse, probabile esse contendit: Ex quo fit ut nemo tencit videatur præcepto jejuniandi, audiendi sacrum, recitandi horas canonicas, & alia bujusmodi. Unde inter sexaginta quinque propositiones ab Innocentio XI. feliciter Ecclesiam regente nuper damnatas, hæc tertio loco recentefut: Dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, aliquid agimus, semper prudenter agimus.

22. Tertiò, quarto ab Adversarijs, an prædictum dogma recentiorum Casuistarum qui agit probabiliter, agit prudenter, sit certum ac demonstrabile, vel duntaxat probabile & opinativum. Primum dici nequit, cum nulla ratione evidenti & demonstrativa probari possit, & negetur à pluribus gravissimis Theologis, & Canonistis. Si autem respondeatur illud esse duntaxat probabile & opinativum, ut revera tenetur respondere Adversarij, manifestum est ex illo non posse derivari moralem certitudinem, quæ omnem moralis formidinem & dubietatem à conscientia tollat, eamque de rectitudine operationis omnino certificet, cum opinio (ut ait S. Thomas 1. p. q. 79. art. 15. ait hanc questionem, an licitum sit habere plures præbendas? Periculis determinari, quia ambigua est, dum Theologi Theologis, & Iuristi & Iuris inveniuntur diversa sentire. Ita vero in 3. dist. 25. quæst. 1. num. 8. sic ait: Cum habens duas op-

potes, & sicut innixa debili & nutranti fundamento ædificatio, non potest certa & secura consistere.

23. Dices fortè, quod licet tale dogma ab intrinseco, seu à rationibus & motivis, intrinsecis, non sit certum & infallibile, sed probabile tantum & opinabile; ab extrinseco tamen habet moralem certitudinem, nempe ex suffragio & auctoritate plurium gravium Theologorum & Casuistarum, qui illud certum esse assertunt, & omnino modam securitatem spondent quamcumque opinionem probabilem sequentibus. Verum omnes illi Theologi & Casuistæ (eo eruditione sapientia, & pietate celebres) non sunt haud dubiæ tantæ auctoritatis in Ecclesia, quantæ D. Augustinus, Doctorum aquila, humanorum ingeniorum apex, & luminare magis Ecclesie; eique sapientia, prudentia, eruditione, ac pietate, multo inferiores sunt; & tamen ille S. Doctor ingenuè proficitur, securitatem à se datam nihil valere apud Deum, si à lege divina dissentiat: Ecce (inquit) datus tibi securitatem procurator, quid tibi prodest si pater familias non acceptet? Procurator sum, servus sum, vis tibi dicam, virgo quomodo vis, Dominus te non perdet? Securitatem tibi procurator dedit, nihil valet securitas procuratoris: utinam tibi Dominus securitatem daret, & ego te securum facerem: Domini enim securitas valet, etiam si nolim; mea nihil valet, si ille noluerit. Cum ergo Deus securitatem non promiserit, quamcumque opinionem probabilem sequentibus, nec ullum hujus dogmatis, qui probabiliter agit, prudenter & securè agit, in Scriptura aut SS. Patribus extet vestigium, non potest omnino modam securitatem habere, quæ morale omnem excludat formidinem, à novorum Theologorum suffragio; præsertim cum illud non possit ultra probabilitatis sphæram, aliquam sententiam seu dogma evahere. Unde Laetantius lib. 3. cap. 13. recte admonet: Ne trahamur auctoritate cuiusquam, sed veritati potius accedamus. Et subdit: Nullus hic temeritati locus est: in aeternum stultitia pona subienda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa decepitur.

24. Addo ex Cabassutio in lib. de juris Canonici theoria & præxi, supra citato: Viros pietate, & prudentia eximios, difficile reperiri in illa Scriptorum caterva, qua ante annos circiter triginta, ut densissima nubes locustarum seque quaqueversum effudit, criminorumque opinionum portenta disseminavit, quibus eorum Authorum quilibet magnam & in tuto possum probabilitatem, vel suo unius suffragio auctoritateque se conciliare presumebat: immo & jacebat sibi genus humanum vinculo amplissima beneficentia astrinxit, ob sublata peccata mundi, quia quæ oīm habebantur pro criminibus sua auctoritatis pondere reddidisset licita & honesta, viamque illam arcam & arduam qua ducit in cœlum, in amplissimam aream & planitatem convertit, quæ tuò & indiscretim universi absque illa difficultate in cœlum devenient, solis exceptis qui tantum beneficium non agnoscunt, divinasque illas probabilitates non exsclarentur quorum duntaxat est desperata salus, & certissima damnatio.

Demum prædictum novorum Casuistarum dogma falsum esse, aperte colligitur ex utroque Doctore Angelico, & Subtili. Ille enim quodl. 9. art. 15. ait hanc questionem, an licitum sit habere plures præbendas? Periculis determinari, quia ambigua est, dum Theologi Theologis, & Iuristi & Iuris inveniuntur diversa sentire. Ita vero in 3. dist. 25. quæst. 1. num. 8. sic ait: Cum habens duas op-

niones contrarias perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi re diligenter inspecta, illam probabiliorem eligeret. Ubi loquitur de opinionibus in materia mortum, non vero de speculativis, ut constat ex verbis istis, praecedentibus: *In mortalibus quando sunt altercationes de aliquo peccato &c.* At haec falsa essent, si prae dictum dogma, qui probabiliter agit prudenter & secure agit, veru esset; nullum enim esset periculum in decisione seu determinatione illarum questionum, quamcumque enim sententiam quis eligeret, sive probabiliorem, sive minus probabilem, dummodo esset probabilis, prudenter & secure ageret, essetque immunis a peccandi periculo: Ergo prae dictum dogma principijs doctrinæ D. Thomæ & Scoti aperię repugnat.

25. Nostram sententiam probant insuper aliqui Recentiores, ex eo quod nulla dari possit ignorantia invincibilis juris naturalis, ex quo inferunt nullum probabile falso, & legi æterna vel naturali dissonum, excusare à peccato; tametsi falsitas, seu à lege æterna, vel naturali dissonitas, invincibiliter ignoretur. Sed haec ratio displacebit, tum quia supponit ut certum & indubitatum aliquid de quo est lis & controversia inter Theologos, nempe nullam posse dari ignorantiam invincibilem & inculpabilem juris naturalis, de quo dicimus in tractatu de legibus cap. 3. § 3. Tum etiam, quia si haec ratio valerer, sequeretur non solum eum qui eligit opinionem minus probabilem, in concurso probabilius, sed illum quoque qui probabiliorem, in & probabilius sequatur, peccare, si contingat talem opinionem esse falsam, & legi naturali dissonam, ut contingere potest, cum falsa interdum sint probabilius veris, ut ait Aristoteles in libris Topicorum. Ex quo sequeretur incredibilis conscientia perplexitas, in & peccandi hic & nunc inevitabilis & dura necessitas, ut loco citato fuisse exponemus.

Solvuntur objectiones.

26. P.Rincipiæ adversariorum objectiones jam ferè occupatae sunt, & soluta manent ex dictis probando nostram sententiam, constat enim ex tercia ratione frivolum esse argumentum istud quod apud illos palmarium est: Ille recte operatur qui prudenter operatur: At qui sequitur sententiam minus probabilem, in concurso probabilius, prudenter operatur, & cum ratione nam probabilis opinio ea est quam bona ratio fulcit, alioquin probabilis non est: Ergo recte operatur.

27. Huic inquit argumento solutio patet ex supra dictis, ostendimus enim in tercia ratione, imprudentissimè agere illum qui in concurso plurium opinionum probabilem, minus probabilem & minus tutam, præfert probabilius ac tutori. Nec refert quod opinio minus probabilis aliqua ratione fulta sit, cum enim probabilior, meliori ac efficaciore nitatur fundamento, adveniente seu apparente luce probabilius sententia; lux sententiae minus probabilis statim evanescit; sicut apparente sole lux stellarum occultatur & disparet.

28. Potest hoc explicari & magis illustrari ex doctrina quam ex Aristotele tradit D. Thomas 1. p. qu. 50. art. 1. ad 1. ubi docet quod medium comparatum ad unum extremum, alterum extremum videtur: v.g. tepidum comparatum calido, vide-

tur: v.g. tepidum comparatum calido, videatur frigidum, & comparatum frigido, videatur calidum. Fusum comparatum ad nigrum, album dicitur; & nigrum, si comparetur ad album. Item media fidium in lyra vel cithara, gravis dicitur comparata ad ultimam, & acuta si comparetur ad primam. Demum crepusculum comparative ad noctem, appellatur dies; & nox, si comparetur ad diem. Cum ergo opinio minus probabilis mediet inter improbabilem & probabilitatem, licet comparative ad improbabilem, probabilis aliquo modo appareat, non tamen in concurso probabilius, & comparative ad illam, præsertim si nobiliter probabilius sit. Idem cum proportione dicendum est de ratione minus bona & minus efficaci, comparata ad meliorem & efficaciorum.

29. Solutum etiam manet ex dictis aliud adversariorum fundamentum, quo probant, illum qui eligit sententiam minus probabilem & minus tutam, in concurso probabilius & tutori, excusari à peccato, eò quid labore ignorantia invincibili. Hoc enim falso esse confit, cum illi tunc afulgeat sententia quæ sibi ob rationum momenta appetat probabilior, & ob periculi remotionem tutori est atque securior; illa spretæ minus probabilem, minùsque tutam, de industria eligat, etiam si ster pro libertate contra legem, pro voluptate contra officium, pro commodo contra honestum, verosimilioribus argumentis communium. Unde meritò ille cum Poëta exclamare potest: *Vide meliora, proboque. De teriora sequor.*

30. Objiciunt tertio Adversarij illud argumentum, quod etiam apud illos præcipuum & fundamentale est: Licitum est eligere id quod est minus bonum & minus perfectum, relieto meliori & perfectiori: v.g. matrimonium & statum secularium, illumque præferre Clericali vel Religioso: Ergo pariter licet eligere sententiam minus probabilem, quæ faver libertati, relieta probabilius, quæ stat pro præcepto.

Sed nego Consequentiam & paritatem, nam status matrimonij securus est, etiam in concurso status religiosi vel clericalis, non vero sententia minus probabilis, in concurso probabilius, cum non sit regulis prudentiae consona, ut supra ostendimus.

31. Dices, cur ille qui eligit sententiam probabilem, securus est, & à peccandi periculo immunis, non vero ille qui sequitur sententiam minus probabilem, cum opinio probabilius non minus possit, esse falsa, & legi divinae dissonam minus probabilis?

Respondeo esse notabile inter illos discrimen: ille enim qui eligit probabilem sententiam, habet hoc judicium reflexum & prudentiale: *Qui facit totum quod in se est ad inquirendam veritatem, si forte illam non attingat, excusat à peccato, ratione ignorantiae invincibilis:* quod judicium omnino certum est, utpote mixum huic principio: *Nemo peccat in eo quod vitare non potest,* quod D. Augustinus in libro de duabus animabus cap. 11. usque adeò esse notum & per se manifestum afferit, ut non solum à nemine ignoratur, sed insuper à toto genere humano decantetur & declamat. Nonne (inquit) ista cantant & in montibus Pastores, & in theatris Poëta, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & Magistri in Scholis, & Antifites in locis sacris, & in orbe terrarum genus humanum. Ille vero qui sequitur sententiam minus probabilem, in concurso probabilius,

babilioris, non potest habere hoc judicium reflexum (cū labore nequeat ignorantia invincibiliter supra ostensum est) sed solum istud, *Qui probabiliter agit, prudenter & secure agit,* quod valde dubium & incertum est, & ad summum probabile & opabile esse potest, ut ex supra dictis constat. Unde primus firmissima columnæ adhaeret, alter vero baculo arundineo, seu nutanti ac debili fundamento, innitur.

32. Objiciunt quartò: Eadem videtur esse ratio de probabili sententia, ac de tutori: Sed postquam eligere sententiam minus tutam, in concurso tutoris, ut docet S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. his verbis: *Eligere viam tutorem, consilij est non præcepti, alias oportet multis ingredi religione, in qua tutius vivitur, quam in facio.* Et 2. p. tit. 1. cap. 16. §. 2. sapienter admonet Confessores, his verbis: *Semper tutor via consuenda est, sed non imperanda:* Ergo pariter licet sequi sententiam minus probabilem, in concurso probabilius.

Respondeo negando Majorem, opinio enim dicitur tutor ex eo quod a peccandi periculo magis recedat, probabilius vero, ex eo quod sit vel appareat veritati magis consona, aut vicina: licet autem teneamus sequi id quod veritati conformius aut vicinius nobis appareret, quando illud faverit præcepto aut virtuti, non tamen id quod a periculo peccandi magis recedit, si non sit veritati aut prudentiae consonum, cum prudentia sit regula actuum humanorum. Quare Ambrosius in Psalm. 118. *Sicut non est sapientia sine timore, ita timor sine sapientia esse non debet.* Unde quando aliqui Authores supra citati dicunt, in materia morum sequendam esse tutiorem sententiam, hoc intelligendum est de sententia tutori, quæ probabilius est, & veritati ac prudentiae magis consona; non vero de illis sententijs quæ minus probabiles, & prudentiae regulis minus consonæ sunt. Alioquin cum quis dubitaret an res quam possidet esset sua, vel alterius, teneretur statim eam alteri tradere, vel cum eo dividere, cum hoc sit tutius, & à peccandi periculo remotius, & universaliter omnes opiniones quæ docent aliquos contractus esse illictos, esti improbabiles, vel minus probabiles, essent sequendæ, utpote tutores, & à peccandi periculo remotiores; quod effet onus intolerabile, & tollens ferè humana commercia, cum ferè nulla sit actio, & nullus contractus, circa quem non sit aliqua opinio damnans illum. Quando ergo ex oppositis opinionibus, una quidem tutor est, sed altera probabilius, licetum est sequi probabilem, quæ hoc ipso tutæ est & secura: cū enim ad recte agendum requiratur præcipue veritas atque erroris fuga, inde fit ut major probabilitas in re ambigua sit preferenda majori securitati, quia magis ad scopum veritatis accedit. Ubi tamen alicuius Sacramenti, valor, aut alicuius animæ salus periclitaret, non solum probabilius, sed etiam tutor pars esset eligenda, ut Theologi docent in Tractatu de Sacramentis.

33. Objiciunt quintò, cum jugum Christi sit suave, & onus ejus leve, ut dicitur Matth. 11. opiniones illæ in materia morum sequendæ sunt, quæ viam coeli planiorē & faciliorē reddunt, quales sunt opiniones probabiles, faventes libertati. Unde Caramuel in Theologia regulari disput. 6. ait Ecclesiam Catholicam feliciorem dici debere, quod exuberet doctissimis viris, qui introduxerunt

benignas opiniones, quia damnarentur plurimi quos sententia probabilitas salvat. Id ipsum, alij Recentiores passim profitentur, afferentes novorum Caſuitarum solertiā & industriā, viam salutis quotidie planiorem & faciliorem reddi; quia ab ipsiis novæ opiniones probabiles quotidie excoigitantur, quæ homines benignius & faciliter possunt ad lauream empyream promovere.

Confirmant ex lege benigna ff. de legibus, & cap. finali de transactionibus, ubi dicitur, quod opinio benignior & suavior præferri debet. Et S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. sic ait: *Inter duram & benignam circa præcepta sententiam, benigna est potius ceteris paribus interpretatio facienda.* Dicitur etiam in prologo nostrorum Constitutionum littera I. *Tertium (quod impedit salutem animalium) est nimia austerior in consilij & opinionibus, terrent enim homines ex hoc in tantum ut salutem propriam negligant. Quapropter relaxanda est (quantum fieri potest) rigiditas & austerioritas in consilij, ac homines benignè tractandi sunt.*

34. Ad objectionem respondeo, jugum quidem Christi suave esse, & onus ejus leve, sed ejus suavitatem & levitatem oriri ex charitate & gratia Christi, illud emolliente ac mitigante, ut docet D. Thomas 1. 2. quest. 98. artic. 1. ad 3. non vero ex usu, seu potius abuso, ac laxitate probabilitatum quas novi Caſuitæ in Ecclesiam induxerunt. Unde absurdum est dicere, illorum solertiā & industriā, viam salutis quotidie dilatar. Nam ut recte ait Sinnichius Doctor Lovaniensis, in libro de Saile Israëlitica gentis Protomonarcha, tomo 1. pag. 262. *Profecto tam non potest humana solertia ad semitam celi adjicere digitum unum latitudinis, quam non potest ad statu ram hominum adjicere cubitum unum longitudinis. Etenim qui vita hominis constituit terminos qui præteriri non poterunt, ipse constituit via cœli terminos qui dilatari non poterunt: ipse quoque constituit via tartari terminos qui contrari non poterunt; atque adeò illa permanet arcta, prout ab ipso constituta est, & ista perseverat spacio, prout ab ipso constituta est.*

35. Addit Mercurius Inquisitor Mantuanus in libro de præceptis opinionum limitata pag. 492. respondens ad prædicta verba Caramuelis: *Si nova hinc felicitati Ecclesia, quam supponit hic Author est plaudendum, quod ab opinioribus fideles ad lauream empyream promoverentur faciliter, esset simul condolendum infelicitatem Ecclesie saeculorum antecedentium, quibus bac Janus ealifore clausa.* Unde cum Magno Guigone Carthusianorum quandam Generali, exclamandum est: *O viros illos ignorantes tenebris involutos, & omni miseratione dignissimos, qui ut ad vitam pertingerent, propter verba labiorum Dei, tandem vias custodiebant, & hac nostra compendia negiebant!*

36. Ad Confirmationem respondeo quod quād dicitur in jure Canonico, quod opinio benignior & suavior præferri debet, hoc debet intelligi, quando talis opinio est tutæ, & intra lineam honesti: opinio vero minus probabilis, favens libertati, in concurso probabilius, quæ stat pro præcepto, cum non sit prudentiae regulis consona, nec tutæ est, nec intra lineam honesti. Eodem modo intelligi & explicari debet id quod ex S. Antonino refertur. Similiter cum dicitur in nostris Constitutionibus, relaxandam esse rigiditatem & autoritatem in consilij (quantum fieri potest) ac homines benignè tractandos esse: hoc intelligi debet, quantum fieri potest, juxta leges prudentie, que